

LAKÓTELEPSORS 4 – ÓVATOS ÚTKERESÉSEK A 21. SZÁZADBAN

BELLVITGE, L'HOSPITALET DE LLOBREGAT, BARCELONA AGGLOMERÁCIÓ, SPANYOLORSZÁG, 1964–1970

SZÖVEG TEXT: **BENKŐ MELINDA** FOTÓK PHOTOS: **BENKŐ MELINDA, BACH PÉTER**

Az európai paneles lakótelepekről az MÉ 2014/2. számában indult cikksorozat. Grenoble, Magdeburg és Vilnius után most Barcelona egy, a turisták által nem ismert arcának feltárására vállalkozik a szerző. A repülőtér és a belváros közt félúton, a 4,6 milliós metropolis részeként élő L'Hospitalet de Llobregat városának Bellvitge¹ nevű lakótelepe a helyszín. A külső szemlélők Barcelona egyik legproblémásabb területének tartják, de lakói többsége számára mégis szerethető otthon.

A spanyol polgárháborút követő Franco diktatúra idején (1939–1975) fejlesztési szempontból Barcelona az országon belül a perifériára szorult, a városi életminőség jelentősen romlott, a lakáshiány – részben a migráció következtében – növekedett. A 60-as években közel 400 000-es, elsősorban andalúz népesség érkezett a katalán fővárosba, akik eleinte a Montjuic-on és a szuburbiákban spontán létrejött nyomortelepeken éltek. A probléma felszámolása érdekében állami tömeges lakásépítési minimálprogramok indultak, a cél minél gyorsabban, minél több ember elfogadható és modern körülmények közötti elhelyezése volt. Bellvitge építése 1964-ben kezdődött, az első lakók 1965-ben már beköltöztek, az építkezés 1970-ig tartott. A Llobregat folyó és az ipari fejlesztési területek közelében, árvízről nem védett területen, a szükséges közlekedési, szolgáltatási, oktatási infrastruktúra nélkül néhány év alatt jött létre Európa egyik legintenzívebb, 36 000 fő/km² népsűrűségű paneles lakótelepe. Kizárólag 15 szintes, azonosan tájolt, délnyugat-északkelet hossz tengelyű sávházak és néhány pontház alkotja a városrészt, az épületek közti légterárány szinte mindenhol csak 1:1, vagyis a házak magassága azonos a köztük levő távolsággal. A 65 panel sávház viszonylag egységes: az alsó soros technikai szint felett 14 lakószint van, a házak 96 méter hosszúak és mindössze 8,80 méter szélesek, a lakások átmenőek és átlagosan 50m²-esek. A 60-as évek végi 11 db 18 emeletes pontházban azonban már nagyobb, 80-100 m²-es, két oldalra tájolt lakások találhatók. A területre többségében andalúz, a közeli ipari munkahelyeken dolgozó (Seat autógyár, telefonüzem) fiatal, családostól, sokgyerekes munkásréteg került, a lakások többsége saját tulajdonuk lett. Így a kezdeti időszakban az elszigeteltség, a homogén, monoton környezet és a szolgáltatások hiánya ellenére is egy erős identitású, összetartó, a lakótelepre büszke közösség alakult ki.

A politikai változásokat követő gazdasági válság Bellvitge-t teljesen átalakította. A 80-as években már a munkanélküliség, a kábítószer-fogyasztás és -értékesítés, a város legrosszabb bűnözési mutatói jellemezték. Ebben az időszakban Barcelona nemzetközileg jól ismert városfejlesztési politikája még a kisléptékű köztérmegejítésekra helyezte a hangsúlyt, a lakótelepeket ez nem igazán érintette. 1987-ben a város azonban elnyerte az 1992. évi Nyári Olimpiai Játékok megrendezésének jogát, és az eseményt a fejlődésében elmaradt, rehabilitálandó, de hosszú távon komoly lehetőségeket adó négy, egymástól távoli akcióterületre koncentráta. Így lett a régi nyomortelepek helyszíne, a Montjuic a Belváros zöld, kulturális és sportközpontja; a tengerparti, volt ipari területek

meghódítása a Parc de Mar-nál kezdődött, a Vall d'Hebron és a Diagonal projekt pedig a legproblémásabb külvárosok megújításának motorja lett. A repülőtér és a Belváros között elhelyezkedő Bellvitge újrateremtése is ennek a folyamatnak része. Nemzetközi, állami, regionális és városi finanszírozás segítségével hiányzó infrastruktúrája a 90-es évek elején kiépült: iskolák, közterek, sportpályák, az orvosi egyetem új klinikája, az árvízvédelmet is biztosító vízvezető rendszer az L1 metróvonal, melylyel a központi Catalunya tér 15 perc alatt elérhető. A fizikai változásokkal párhuzamosan, a szociális helyzet javítása érdekében 1991-ben Spanyolországban itt hoztak létre először úgynevezett közösségi rendőrséget, ami japán és amerikai minták alapján a helyi lakosság bevonásával a bűnmegelőzés hatékony eszköze. Az ezredfordulón a dinamikus fejlődő Barcelona az európai bevándorlás egyik legjelentősebb célpontja lett, egy évtized alatt 4%-ról 18%-ra emelkedett a külföldiek aránya. Közülük sokan az agglomeráció lakótelepein találnak otthonra, így Bellvitge-be elsősorban latin- és dél-amerikai spanyol anyanyelvű új lakosok érkeznek. Napjainkban a katalán főváros andalúz „szigete” már globális kulturális és szociális kihívásokkal küzd.

Bellvitge különleges adottsága az első ránézésre lélektelennek tűnő városforma. A lakótelep mai, a fizikai és társadalmi fenntarthatósági értékeit azonban mégis ennek köszönheti: nagy a népsűrűség és viszonylag kevés a közterület, így hatékony az infrastruktúra fenntartása. A közterületek, közintézmények Barcelonára jellemző módon igényesen kialakítottak, a lakók intenzíven használják, jól működnek. Dél-Európában a lakótele-

ÖKOPARK, ROMÁN TEMPLOM ÉS PANELHÁZAK

pi életminőség javítása elsősorban nem energetikai, műszaki kérdés, a hangsúly inkább a környezeten, a közösségi élettereken van. Az ott élők hétköznapi biztonságának alapja a közterületek minősége, a közösséghez és az identitást adó helyhez kötődés.

A lakótelep két szabálytalan formájú szupertömbje nagy forgalmú utak közé ékelődik. A panelházak, illetve a gyalogosokat és a járműveket elválasztó belső zsákutcás úthálózat elemei egy önálló, a környezethez sehol nem illeszkedő merőleges geometriai rendszert alkotnak. Ezt a szigorú és eredetileg tagolatlan térrendszert a 90-es évek elején, a metró építéséhez kötődően foglalmazták újra. Ez a fizikai átalakítás, illetve a közösségi rendőrség felállítása együttesen segíti a bűnözés megfékezését, megelőzését. A metrómegállót Bellvitge közepére helyezték, a lakótelep tágas, átlátható, jól megvilágított, egységesen burkolt teret kapott. Ez a találkozási pont, rendezvények, heti piac helyszíne. 2004-ben a tér határolásaként, a lakótelepet érintő szociális változásokat is szimbolizáló kortárs középületeket építették: egy nyugdíjas házat és a térre nagy átlátszó üvegfelülettel felnyíló közkönyvtárat, helyi adminisztrációs irodát. A lakótelepen nincs nagy bolt, kereskedelmi központ, hanem mindkét tömbben a panelekre merőleges gyalogos tengely fűzi fel az alacsony kereskedelmi, szolgáltató és intézményi épületeket. Ezek az útvonalak nappal és éjjel egyaránt urbánus, jól működő utcák érzetét keltik. A használat a közbiztonság egyik alapja, mindig „szemek vannak az utcán”, egyértelmű az irányítottág, tagolt a térrendszer, bent és kint is működnek a földszinti funkciók, jó a megvilágítás.

Az egymáshoz közel álló, magas lakóépületek közti, jellemzően épített környezet ellensúlyozása és a városklíma javítása érdekében nagyobb, összefüggő zöldfelületek, zöldfelületi rendszer kialakítására törekedtek. Ennek fő tengelye, a két szupertömb közti út, a Rambla de la Marina

SZOMBATI PIAC A PANELEK TÖVÉBEN

mára hagyományos, a növényzet által meghatározott spanyol rambla: kétoldali fasor, elválasztott útpályák, kerékpárutak és köztük 20 méter széles, hármas fasorral árnyékolt sétány. Bővületei kisebb, a lakókörnyezetet kiszolgáló zöldterületek, illetve 2008-ra készült el az autópálya felőli déli végén Bellvitge új, a legmodernebb tájépítészeti, környezetvédelmi, energetikai megoldásokat alkalmazó ökoparkja. Különlegessége, hogy egy felújított románkori templomot is magába foglal, illetve a lakótelepet az elmúlt években beindult, a reptér és Barcelona belváros közti félúton lévő, magasházás fejlesztési területekhez közelíti. Itt, a Gran Via mentén 2006-ban adták át Richard Rogers 105 méter magas Hesperia tornyát, és a közelben épültek a Plaza da Europa 100 méternél magasabb szálloda és irodaépületei (Toyo Ito, 2010).

Bellvitge 15 szintes panelrengetege az 1960-as évek lokális szociális kihívásaira reagáló gyors településfejlesztési és építészeti válasz volt, a barcelonai felhőkarcolók pedig már a 2000-es évek globális gazdasági igényeit szolgálják. A jövő problémái még távolinak tűnnek, 2050-ben biztos tanulságos lesz a szomszédos városrészek sorsának összehasonlító feltárása.

A cikk az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

¹ A szerző 2013 novemberében a COST TU1203 Action keretében járt „Bellvitge”-ben, információit idegen nyelvű publikációkra, barcelonai urbanistákkal készült interjúkra és a helyszínbemjárásra alapozza. A cikk fotóit 2013 novemberében Benkő Melinda, 2014 áprilisában Bach Péter, a BME Urbanisztika Tanszék City Revis(it)ed workshopja idején készítette (ld. Kissfazekas Kornélia írását, MÉ 2014/2).

ISKOLAUDVAR A LAKÓTELEPEN

THE FATE OF HOUSING ESTATES 4 – CAREFUL REFLECTIONS ON ORIENTATION IN THE 21ST CENTURY

**BELLVITGE, L'HOSPITALET DE LLOBREGAT,
BARCELONA AGGLOMERATION, SPAIN, 1964–1970**

We started publishing a series of articles about European prefab-technology housing estates in MÉ 2014/2. Following Grenoble, Magdeburg and Vilnius our author now takes on the task to present an aspect of Barcelona which is yet unknown to tourists. Halfway between the airport and the city centre, there is a housing estate called Bellvitge. It actually forms part of L'Hospitalet de Llobregat, a suburb of the metropolis with 4.6 million people. For outsiders it seems to be a most problematic zone of Barcelona which is still a highly loveable hometown for the majority of its dwellers. At the turn of the millennia, Barcelona as a city dynamically developing grew into one of the most popular targets of European immigration trends: as a result, the rate of its foreign inhabitants increased from 4% to 18% within a decade. Many of them found their new homes in the housing estates of the agglomeration of Barcelona. In Bellvitge it was primarily Spanish-speaking Latin- and South-American immigrants who settled down. This Andalusian "island" of the Catalonian capital city today thus faces global cultural and social challenges.